

Π.Β. ΠΑΣΧΟΥ

ΚΩΣΤΑ Δ. ΝΤΙΝΑ: «Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Κοζάνης», Κοζάνη 2005, τόμ. Α', σελ. 237, τόμ. Β' 590

Δὲν ξέρω ἂν εἶναι τὰ νερά ἢ τὰ χρώματα τῆς Κοζάνης ποὺ βοηθοῦνε τόσο πολὺ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Γλωσσολογίας. Ὁ Μανώλης Τριανταφυλλίδης, ποὺ ἄφησε κληρονομιά τὸ «Ἴδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη» στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης, ἦταν Κοζανίτης. Ὁ ἐπὶ χρόνια Διευθυντὴς αὐτοῦ τοῦ Ἰδρύματος, ποὺ τὸ ὀργάνωσε καὶ τὸ πρόβαλε, ὁ ἀείμνηστος φιλόλογος Βασίλης Δ. Φόρης, ἦταν Κοζανίτης. Ὁ τωρινὸς Διευθυντὴς του γλωσσολόγος Γ. Παπαναστασίου, ἐπίσης Κοζανίτης. Καὶ ὁ συγγραφέα τῶν δύο τόμων, μὲ τὸν τίτλο «Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Κοζάνης», Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Δυτικῆς Μακεδονίας, Κοζανίτης ὡσαύτως. Τυχερὸς ὁ τόπος μας, μὲ τόσοσους πολλοὺς φιλόλογους νὰ ἐρευνοῦν τὴ γλῶσσα του καὶ ὅλες τὶς ἐπὶ μέρους ἐπιστημονικὲς λεπτομέρειες, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητες καὶ μᾶς βοηθοῦν νὰ γνωρίζουμε τὸ σπῆτι μας, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Χάιντεγγερ.

Οἱ δυὸ καλαίσθητοι τόμοι, μέσα σὲ εἰδικὴ κασετίνα-κουτί, ἀποτελοῦν καρπὸ πολὺχρονης ἔρευνας τοῦ κ. Ντίνα, εἶναι μιά προσφορὰ στὴν ἐπιστήμη καὶ στὸν τόπο μας ἀπὸ τὸ συγγραφέα καὶ τὸ «Ἰνστιτοῦτο Βιβλίου καὶ Ἀνάγνωσης» Κοζάνης, πού, ὅπως εἶναι γνωστὸ, «λειτουργεῖ βάσει προγραμματικῆς σύμβασης τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ τοῦ Δήμου Κοζάνης, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ συγχρηματοδοτεῖται».

Ὁ πρῶτος τόμος, θεωρητικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς περισσότερο, περιέχει τὰ μεγάλα κεφάλαια Φωνητικὴ-Φωνολογία, Μορφολογία, Σύνταξη. Ὁρθὰ ὁ σ. βάζει τὶς τρεῖς εἰσαγωγικὲς παραγράφους γιὰ τὴν Κοζάνη: Ἡ Κοζάνη σήμερα- Ἡ Κοζάνη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἡ Κοζάνη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὰ νεότερα χρόνια, ὅπου τοποθετεῖται τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο καὶ ἡ σημερινὴ πληθυσμιακὴ σύνθεση. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει ὅτι «ὅποια προέλευση κι ἂν εἶχαν οἱ κάτοικοι ποὺ σήμερα διαμένουν στὴν πόλη (Ἑλλη-

νόφωνοι από διάφορα μέρη, διαλεκτόφωνοι, όπως Πόντιοι, Θρακιώτες και Μικρασιᾶτες, Καππαδόκες, ἢ καὶ δίγλωσσοι, ὅπως τουρκόφωνοι, σλαβόφωνοι καὶ βλαχόφωνοι, κυρίως ἀπὸ τὰ βλαχοχώρια τῆς Πίνδου), ἡ ὁμογενοποίηση καὶ ἡ ἀνάμειξή τους σήμερα εἶναι πλήρης καὶ καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν ἀνίχνευση τῶν γλωσσικῶν ἐπιδράσεων ποῦ ἄσκησε καθεμιά ἀπὸ αὐτὲς τὶς γλωσσικὲς ὁμάδες στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Κοζάνης» (σελ. 17).

Πρὶν ὁ σ. προχωρήσει στὰ καθαρὰ γλωσσολογικὰ κεφάλαια, μᾶς εἰσάγει γενικὰ στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα μιλώντας γιὰ τὸ σκοπὸ καὶ τὴ δομὴ τῆς ἐργασίας, τὴ Μεθοδολογία - πορεία τῆς ἔρευνας, τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς περιοχῆς καὶ τοὺς ἐρευνητὲς τους, τὴ χρησιμότητα τῆς μελέτης τοῦ ἰδιώματος, τὴ σημερινὴ κατάσταση τοῦ ἰδιώματος, τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς περιοχῆς Κοζάνης-Γρεβενῶν. Μᾶς λέει, λοιπόν, ὁ συγγραφέας: «Σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐργασίας εἶναι νὰ μελετήσῃ κυρίως συγχρονικὰ τὰ σημαντικότερα στοιχεῖα τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Κοζάνης· λίγες διαχρονικὲς παρατηρήσεις εἶναι δυνατό νὰ γίνουν μὲ τὴ συγκριτικὴ μελέτη κυρίως παλιότερων κειμένων ποῦ ἔχουν γραφεῖ στὸ ἰδίωμα. Ἐνας ἄλλος στόχος εἶναι ἡ ἀποθησαύριση τοῦ λεξιλογικοῦ πλοῦτου τοῦ ἰδιώματος καὶ ὁ πολὺπλευρος σχολιασμός του, ἔργο ποῦ ἐπιχειρεῖται μὲ τὴ σύνταξη τοῦ ἰδιωματικοῦ γλωσσαρίου, τὸ ὁποῖο συμπληρώνει τὴν ἐρευνητικὴ προσπάθεια» (σελ. 21). Τὸν λεξιλογικὸ αὐτὸν πλοῦτο τὸν διακρίνει ὁ σ. σὲ τρεῖς βασικὲς κατηγορίες: 1) ἀρχαιοελληνικὰ ἢ μεσαιωνικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, 2) διαβαλκανικὲς λέξεις καὶ 3) ξένα γλωσσικὰ στοιχεῖα (σελ. 200). Ὁ σ. δὲν παραλείπει νὰ σημειώνει πάντοτε τὶς πηγές του μὲ ἐσωτερικὲς παραπομπές, ἀλλὰ δίνει καὶ λεπτομερεῖς βιβλιογραφικὲς ἀναφορὲς στὸ τέλος τοῦ Α' τόμου (σελ. 227-237).

Ὁ ὑπογραφόμενος δὲν εἶναι γλωσσολόγος καὶ δὲν ὑπεισέρχεται σὲ λεπτομέρειες μεθοδολογικὲς-ἐπιστημονικὲς. Χάρηκα, πάντως, διαβάζοντας τὸν β' τόμο, μὲ τὴν ἀλφαθητικὴ κατάταξη τοῦ γλωσσαρίου τοῦ ἰδιώματος τῆς Κοζάνης, ὅπου μαθαίνει κανεὶς ἕνα σωρὸ πράγματα, ποῦ ἀπὸ περιέργεια ρωτᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ πάντα τὶς σωστὲς ἀπαντήσεις. Πρὶν τελειώσω τὸ πρόχειρο τοῦτο σημείωμα, θέλω νὰ δώσω δυὸ λήμματα μονάχα, γιὰ νὰ φανεῖ καὶ ἡ ποιότητα τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Ντίνα. Σελ. 220: «Κόρδα [Κόρδα], οὐσ. θηλ = α) τὸ πρόχειρο μαντρί ἀπὸ κλαδί, ὅπου συγκέντρωναν καὶ ἄρμεγαν τὰ πρόβατα· β) τὸ στενὸ πέρασμα ὅπου κάθεται ὁ ἄρμεχτῆς καὶ περνοῦν τὰ πρόβατα γιὰ ν' ἄρμεχτοῦν· γ) σιδερένιο ἐργαλεῖο γιὰ τὸ καθάρισμα τῶν δερμάτων· δ) τὸ νῆμα ποῦ γυρ-

νάει τὸ ροδάνι, τὸ τοικρίκι. Ἐπὶ τὸ κουτσοβλάχικο Κοζάρδα, κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ λατ. **chorda**, ἀντιδάνειο τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λέξης: χορδή, πρβλ. καὶ Ἰντσι. Νεοελλην. Σπουδῶν 1998: 741». Σελ. 343: «νταβάνι (1) [νταβάνι] οὐσ. οὐδ. = ταβάνι, π.χ. τς ρούσκς τς κριμνούσαμι στου νταβάνι γιὰ του χειμώνα (Ἐλιμειακά, 43: 160, 46:73). Ἐπὶ τὸ τουρκ. **tavan**, Redhouse 1968: 1106, μὲ ἠχηροποίηση τοῦ ἀρχικοῦ **t** λόγῳ τῆς συμμορφῶς. νταβάνι (2) [**davani**], οὐσ. οὐδ. = ντάβανος, οἶστρος, ἡ μύγα ποὺ ἀπειλεῖ κυρίως τὸ καλοκαίρι τὰ πρόβατα καὶ τὰ κατοικίδια. Πρβλ. τὸ κουτσοβλάχικὸ **davann** (= οἶστρος, ἀλογόμυγα), **Papahagi** 1974: 461, καὶ τὸ ντάβανος ποὺ ἀπαντᾷ σὲ ἀρκετὰ μέρη τῆς Ἠπείρου, βλ. Ἀραβαντινός 1909: 66, Μπόγκας 1964: 267. Ἐπὶ τὸ λατ. **tavanus**, πρβλ. καὶ Κατσάνης 1997».

Ἐνα ἔργο πολὺτιμο γιὰ τοὺς εἰδικούς, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε φιλομαθῆ ἀναγνώστη. Εὐχόμαστε στὸ νέο Καθηγητὴ καλὴ συνέχεια στὴν ἔρευνα καὶ στὴ συγγραφὴ.

Π.Β. ΠΑΣΧΟΣ